

ТВІЙ ВИБІР

12–19 вересня 2004 року

№2

Багаті і бідняки

Кандидати у президенти живуть у маленьких квартирах, не мають автомобілів і заробляють менше, ніж їхні дружини.

стор. 3

Перевірте, чи ви є

З'ясуєте, чи є ви у списках виборців. В день виборів зробити це буде пізно.

стор. 8

Чи можуть вони подолати бідність?

Як кандидати у Президенти планують це зробити? Що думають незалежні експерти про їхні плани? Чи збігаються обіцянки кандидатів з тим, що вони реально робили і роблять? Читайте аналіз передвиборних обіцянок семи найрейтинговіших кандидатів у президенти (за результатами опитування Фонду «Демократичні ініціативи» і Центру «Соціс» від 19-26 серпня). Наталя Вітренко, Анатолій Кінах, Олександр Мороз, Олександр Омельченко, Петро Симоненко, Віктор Ющенко, Віктор Янукович стверджують, що знають, як подолати бідність.

стор. 3–7

Життя по-новому

Як зробити українців заможнішими? Переважна більшість з нас вважає це питання головним з-поміж тих, відповіді на які повинен знайти новий глава держави. Чи спроможний він буде це зробити? Результати економічних досліджень говорять, що так. За умови кардинального перегляду державної політики.

ЩОБ СТАТИ заможнішими, ми маємо зрозуміти, чому ми бідні. Перша причина полягає в тому, що після розвалу СРСР Україна зазнала катастрофічного спаду економіки та гіперінфляції, яка зжерла всі заощадження. За оцінками експертів, у 1999 році виробництво товарів і послуг становило лише третину від рівня 1990 року. Це завдало непоправного удару по добробуту більшості з нас.

«У 1989 році я за 133 карбованці пенсії міг спокійно добре жити», — згадує 75-річний житель села Шпиченці Житомирської області Леонід Раківський. «Тепер я зі всіма добавками одержуватиму 242 гривні. Але за купівельною спроможністю це небо і земля!»

Для того, щоб наші доходи зростали, повинна постійно зростати економіка України. «Лише економічне зростання дасть можливість підвищувати зарплати», — говорить директор Національного інституту стратегічних досліджень Анатолій Гальчинський.

Ім буде важко потрапити до 3-х відсотків високозабезпечених українців. Щоб у цих хлопчаків з'явилися шанси, потрібна країна нових можливостей.

Продовження теми на стор. 2

«Діти не потрібні нашій державі»

Олена ПЕТРЕНКО, 25 років, мати двох синів (семи і двох років), Кам'янець-Подільський, Хмельницька область:

— Найважче жити пенсіонерам або ж тим молодим людям, чий батьки прості робітники, а не бізнесмени чи олігархи. Закінчивши вуз і здобувши освіту, багато молодих людей, таких як я і мій чоловік, не можуть знайти роботу. А якщо їм вдалося влаштуватися, то заробітної плати вистачає лише на те, щоб вижити фізично.

Наша держава надає таку грошову допомогу, що на неї не можна навіть прогледувати дитину, не кажучи вже про одяг

та медичне обслуговування. Матері, котрі перебувають у декретній відпустці, щомісяця отримують 80-90 гривень допомоги на дитину.

Для прикладу, молочні суміші для немовлят коштують 20-32 гривні (однієї баночки вистачає на тиждень), каші — 4,50-12 гривень, соки — 2,20-12 гривень, памперси коштують 0,90-1,30 гривні. І це лише речі першої необхідності.

Багато моїх подруг, які мають маленьких дітей і отримують допомогу від держави, лед-

ве зводять кінці з кінцями. Навіть більш-менш пристойна заробітна платня чоловіка у 350-370 гривень (більше молоді вчителі не отримують) їх не рятує.

Мій старший хлопчик цього року пішов у перший клас. Якби ви знали, скільки грошей в мене пішло, щоб зібрати його до школи! Лише на шкільне приладдя я витратила 150 гривень, не говорячи вже про одяг. А того мізеру, що виплачують на меншнього, не вистачає навіть на харчі дитині.

Мої батьки, пенсіонери, все життя працювали на заводі, складали гроші на ощадну книжку і що вони зараз мають? Мізерну пенсію. А вони потребують ліків на суму більшу, ніж їхня пенсія. Адже в лікарні навіть вата і спирт для уколів купується за гроші хворого! Жити дуже важко і сподіватися на диво, чесно кажучи, в мене вже немає сил.

Але я ще щаслива. Страшно слухати жадливу правду від батьків, чий діти

хворі на ДЦП. У моєї подруги старша, здорова, дитина весь час напівголодна, бо менша хвора на ДЦП, і всі гроші йдуть на її лікування. В серпні пенсію по інвалідності їй підвищили аж на 90 копійок. І зараз вона складає 69 гривень.

Чи замислюється наша верхівка, як можна на такі «величезні гроші» жити, коли на лікування необхідно 3500 гривень? Складається враження, що діти не потрібні нашій державі.

«Треба скорочувати чиновників»

Людмила ОМЕЛЬЯНЕНКО, 59 років, пенсіонерка, Коростишів, Житомирська область:

— Влада нас кинула. Не тільки мене особисто, а 70 відсотків населення. Маю 165 гривень пенсії після 40 років серйозної, напруженої вчительської праці. Додали ще 30 гривень від Януковича. Вибачте, я поважаю всі професії, але дали однакову пенсію і тим, хто робив, і хто не робив, і хто горілку пив. Службовці весь час отримували таку ж зарплату, як і вчителі. А зараз мають пенсії по 600-900 гривень. Вони зарплат таких ніколи не мали.

Народові розповідають, що економіка у нас піднімається, сільське господарство також. А ми в своєму краї бачи-

мо, як вони піднімаються. Коростишів — районний центр не найгірший в Україні — лежить розпластаний. Упав на дно. Поля на Житомирщині — це осот і трава. Жодне коростишівське промислове підприємство не працює. Жодне! А колись на них нараховувалося по тисячі робітників. Наша «Сільгосптехніка» була найкращою в Союзі. Принаймні, однією з кращих. Тепер на її території розташувалося до двох десятків приватних фірмочок з обробки каменю. Доходу вони не дають, лишень працюють на кішенню власників.

Що для людей головне? Звичайно, щоб підняли зарплату. Але не просто у цифрах підняли (бо колись ми вже були мільйонерами). Поки інтелігенція в Україні сперечалася про колір прапору, можновладці зробили собі капітал. Тепер вони правлять державою. Звісно, свої гроші вони ніколи не віддадуть. Біля Президента крутяться величезна свита — сотні помічників (прихвостнів) з високими зарплатами. Що ж це за Президент, щоб при таких злиднях в країні та отака верхівка? Який це тягар для народу!

«Забезпечити роботою молодь»

Олександр КОЛОБОВ, 22 роки, студент Кримського державного агроуніверситету, Сімферополь:

— Студенти, як категорія населення, бідний народ у нашій державі. Зі стипендії реально можливо лише платити за проживання в гуртожитку, та ще й доведеться доплачувати.

Чому випускники вузів прагнуть піти в міліцію, армію та інші силові структури? Там хоч якась гарантія працевлаштування. Гуртожиток дадуть чи ще щось... А чи буде майбутнє?

Сьогодні молоді спеціалісти біжать з країни, якщо відчувають, що вони не задіяні. На жаль, якщо людина намагається чогось добитися, у неї одразу вимагають стаж роботи. А де його взяти, якщо вона тільки-но вийшла з інститутських лав?

На мій погляд, вихід такий: держава повинна, як мінімум, працевлаштувати молодого спеціаліста для проходження практики. У різні структури, незалежно від форми власності. А ще краще — на роботу.

Запитували Людмила ГУМЕНЮК, ОЛЕКСІЙ ЄРМОЛІН, ГАЛИНА МИХАЛЬСЬКА

Життя по-новому

Доходи населення зростають

Показники бідності (гривень на 1 члена родини)

Показники злиденності (гривень на 1 члена родини)

Але бідність та злиденність не скорочуються

Рівень бідності, %

Рік	1999	2000	2001	2002	2003
Рівень бідності, %	27,8	26,4	27,2	27,2	26,6

Рівень злиденності, %

Рік	1999	2000	2001	2002	2003
Рівень злиденності, %	14,4	13,9	14,9	13,7	13,7

За даними Інституту демографії та соціальних досліджень Академії наук України

Продовження. Початок на стор. 1

Що для цього потрібно? Насамперед, економісти називають захист підприємств від корупції та сваволі. Новий президент повинен створити незалежні суди, які захищатимуть права чесних підприємців.

«Корупція підриває бажання займатися бізнесом. Фактично у нас не працюють головні ринкові закони. Інститут власності не захищений. Сила контрактів — лише на папері, —

каже економіст Василь Юрчишин.

Також необхідна податкова реформа. Зокрема, уряд повинен скоротити оподаткування заробітної платні, бо нині воно змушує бізнес йти в тінь.

Зростання економіки не вирішить проблеми повністю. Випуск товарів та послуг збільшується з другої половини 1999 року. Але доходи більшості з нас підвищуються дуже повільно. Причина у несправедливому розподілі плодів економічного зростання. Здебільшого їх

з'їдають найбагатші.

«За період спаду відбулося різке розшарування доходів людей. І воно не зменшується за час зростання економіки», — говорить Василь Юрчишин.

Біда не в тому, що багаті багато заробляють, а в тому, що їх дуже мало. За даними опитування Фонду «Демократичні ініціативи» в липні лише 3 відсотки українців заявили, що їм вистачає на все і вони щомісяця відкладають гроші. 50 відсотків сказали, що зводять кінці з кінцями, але нічого не відкладають. 24 відсотки повідомили, що грошей не вистачає на найнеобхідніше.

Як боротися з майновим розшаруванням? Розвивати малий бізнес. Для цього його потрібно убезпечити від бандітів, від злочиств санепідемстанцій, пожежників, відкрити доступ до дешевих кредитів. Підприємцтво невеликих масштабів породить український середній клас.

«Сьогодні крупні промислові підприємства в регіонах диктують низькі зарплати. А піти людям нікуди. Малий бізнес дозволить їм більше заробляти плюс підвищить зарплати тих, хто залишиться на заводах. Тому що буде конкуренція», — каже київський бізнесмен Лев Парцхаладзе.

Поза сумнівом, Президент має знищити

практику роблення грошей за допомогою влади. Саме таким чином олігархи сьогодні відрізають найкрупніші шматки пирога. Випадки корупції мають нещадно переслідуватися прокуратурою. Велику роль у боротьбі із зловживаннями влади зіграє незалежна преса, якщо її створити шляхом демонополізації ЗМІ та захисту журналістів від цензури.

Для найбагатших повинні бути запроваджені підвищені податки. Зокрема економісти підтримують ідею податку на нерухомість, який змусить власників вілл і апартаментів більше сплачувати у бюджет.

Найбільш відчутно бідність та злидні вразили село

Велике місто

Мале місто

Сільська місцевість

Вся Україна

	Рівень бідності за типом населеного пункту, %	Рівень злиденності за типом населеного пункту, %
2003 рік		
Велике місто	17,0	7,5
Мале місто	28,1	15,0
Сільська місцевість	36,7	19,9
Вся Україна	26,6	13,7

Найбідніші — сім'ї з дітьми

Тип домогосподарства

Домогосподарство з дітьми

Домогосподарство пенсіонерів без дітей

Домогосподарство людей працездатного віку без дітей

Вся Україна

	Рівень бідності за різними типами домогосподарств України, %	Рівень злиденності за різними типами домогосподарств України, %
2003 рік		
Домогосподарство з дітьми	33,09	18,8
Домогосподарство пенсіонерів без дітей	18,53	6,51
Домогосподарство людей працездатного віку без дітей	7,41	3,44
Вся Україна	26,6	13,7

За даними Інституту демографії та соціальних досліджень Академії наук України

26 кандидатів у президенти задекларували за минулий рік доходи від 7,7 мільйона до 292 гривень
Декларації найбільш рейтингових кандидатів виглядають не як джерело інформації, а як тест на чесність

Наталя ВІТРЕНКО	Анатолій КІНАХ	Олександр МОРОЗ	Олександр ОМЕЛЬЧЕНКО	Петро СИМОНЕНКО	Віктор ЮЩЕНКО	Віктор ЯНУКОВИЧ
доходи за 2003 рік						
15097,17 грн	35419,11 грн	34584,90 грн	68410 грн	31355 грн	34790,25 грн	42656 грн
наявність у власності транспортних засобів						
немає	немає	немає	немає	УАЗ-469	два автомобільні причеми	немає
наявність у власності будинків і квартир						
55,2 кв.м (квартира)	немає	65,3 кв.м (квартира)	немає	31 кв.м (квартира)	370 кв.м (будинок)	140 кв.м (квартира)
наявність у власності землі						
немає	немає	немає	немає	немає	5496 кв.м	немає
вклади в банках, цінні папери						
немає	20581,42 грн (вклади)	немає	немає	70 грн (номінальна вартість цінних паперів)	61917 грн (вклади)	2540 грн (номінальна вартість цінних паперів)
доходи і нерухомість найближчих родичів						
немає	Дружина, дві доньки — 600 кв.м (земельна ділянка), 267 кв.м (квартира), 35 кв.м (дачний будинок), 626172,29 грн (банківські вклади), 176,05 грн (номінальна вартість цінних паперів), 44085 грн (внески в статутні фонди підприємств), автомобіль «Toyota Rav-4».	Дружина — 2417,90 грн (пенсія і матеріальна допомога), 56,3 кв.м (квартира).	Дружина — 1651 грн (зарплата і матеріальна допомога), ділянка 600 кв.м, 48,3 кв.м (квартира), незавершене будівництво садового будинку, автомобіль «Honda HRV».	Дружина — 31 кв.м (квартира).	Дружина, дві доньки — 480756, 85 грн (дохід від підприємницької діяльності, дивіденди, дохід від відчуження цінних паперів), 6070,29 кв.м (земельна ділянка), 399,4 кв.м (квартира), 2650000 грн (банківські вклади за кордоном), 708500 грн (номінальна вартість цінних паперів).	Дружина — 39382,65 грн (зарплата).

Підготував Вахтанг КІПІАНІ (за даними сайту Центру виборчого)

Наталя Вітренко: Чудодійні електростанції, підвищення податків для багатих та повернення вкладів за рахунок друку грошей

що обіцяє зробити

Вітренко обіцяє підняти мінімальну заробітну плату до 125 відсотків від прожиткового мінімуму або до 428 гривень за діючими цінами. Пенсія та стипендія, згідно з зобов'язаннями лідера Прогресивної соціалістичної партії, повинні зрости до рівня прожиткового мінімуму або до 285 гривень.

Вітренко декларує готовність за 3 роки повернути втрачені заощадження в розмірі 130 мільярдів гривень. Зокрема 30 млрд. гривень буде повернуто готівкою, 100 мільярдів — у вигляді спеціальних рахунків. З них власники матимуть право оплатити житлово-комунальні послуги, проведення газу, встановлення телефону, купівлю і ремонт квартири (будинку), ритуальні послуги, придбання ліків і товарів вітчизняного виробництва.

Вітренко обіцяє, що за її президентства витрати на житлово-комунальні послуги не перевищуватимуть 10 відсотків від бюджету сім'ї.

Також вона зобов'язується відновити безкоштовну медицину та освіту, гарантувати безкоштовне навчання та працевлаштування. Молодим батькам обіцяно надавати пільги у вигляді списання заборгованості по кредитах за житло.

Проголошеної мети Вітренко має намір досягти наступними кроками. По-перше, вона покладає великі надії на будівництво теплоелектростанцій нового, дотепер невідомого типу — геліоаеробаричних, які, за її словами, винайшли українські вчені. «Енергетична проблема вирішена. Вчені розробили абсолютно новий вид електростанцій — геліоаеробаричні теплоелектростанції, які будуть виробляти електроенергію не шляхом спалювання природних ресурсів, а шляхом використання відновлюваних ресурсів — сонячної радіації та енергії вітру», — заявила вона членам своєї партії.

«Принциповість вчених та розробників в тому, що вони свої відкриття, свої

нові технології не передають олігархам, шарлатанам та американським шпигунам. Тому, поки я не вийду в другий тур президентських виборів, я не розкрию прізвищ розробників, не покажу уряд, який очолить Україну».

За рахунок цих станцій, переконує Вітренко, Україна зможе відмовитися від імпорту газу та нафти, бо вони вироблятимуть енергію набагато дешевше. Через це програма передбачає експорт станцій та енергії.

Окрім того, кандидат пов'яже подолання бідності з проведенням реформи податків. Їх кількість Вітренко пропонує скоротити до семи, зокрема, скасувати податок на додану вартість. Окрім того, повинна бути запроваджена прогресивна шкала оподаткування для фізичних осіб. Вона передбачає, що багаті платитимуть за вищими ставками податку. Вітренко декларує готовність звільнити від оподаткування малозабезпечених.

експертиза

Василь Юрчишин, директор досліджень Агентства соціального проектування: «Емісія грошей знову викличе гіперінфляцію»

Важко сказати щось про реалістичність плану підняти економіку за рахунок нових електростанцій. Я й гадки не маю, що це таке. Я нещодавно дивився фантастичний фільм. Може, хтось ще подивився.

Що стосується ідеї сплатити знецінені заощадження за рахунок так званої емісії — це дуже небезпечна ідея. Якщо надрукувати гроші — багатшим від цього ніхто не буде,

хоча ми знову всі станемо мільйонерами, як на початку 90-х. Емісія не буває зв'язаною, ці гроші все одно розповсюдяться та спричинять гіперінфляцію.

Прогресивну шкалу оподаткування, коли багаті сплачуватимуть податки за більшими ставками, можна вважати хорошою ідеєю, якщо різниця буде поміркою. Інакше багаті ховатимуть прибутки.

що зробила

Намагалася різко підвищити видатки бюджету на заробітну плату, лобювала повернення заощаджень надрукованими грошима

Вітренко не була в жодному уряді, проголошуючи опозиційність до влади. Працю-

вала депутатом Верховної Ради в 1995-2002 роках. Підготовлені нею проекти законів, що стосувалися бідності, передбачали значне підвищення виплат з бюджету. Але вони не були втілені, бо уряд заявляв, що на це немає грошей. Вітренко гостро виступала проти економічних реформ, що намагалися проводити уряди, вважа-

ючи їх шкідливими. Вона активно критикувала співпрацю з Міжнародним валютним фондом і неодноразово пропонувала вихід України з цієї установи.

В 1998 році Вітренко запропонувала законопроект, який встановлював розмір мінімальної заробітної плати вдвічі більший, ніж пропону-

вав уряд. Підтриманий депутатами закон був ветоований Президентом Леонідом Кучмою. За словами тодішнього міністра праці та соціальної політики Івана Саханія, запровадження такої мінімальної зарплати призвело б до збільшення заборгованості та масового звільнення працівників, оскільки багато

підприємств збанкрутіло б.

Не був остаточно затверджений парламентом підготовлений Вітренко проект закону «Про механізм повернення трудових заощаджень населення». Фактично його ідеї вказані в частині виборчої програми стосовно втрачених заощаджень.

Сергій ГУЗЬ

Анатолій Кінах: Стимулювання високотехнологічних

Фото Василя Артюшенка

що обіцяє
зробити

Кінах обіцяє протягом двох років удвічі підвищити мінімальну зарплату, довівши її до 474 гривень, а також мінімальну пенсію — з 137 до 274 гривень. Він зобов'язується забезпечувати їх зростання і протягом подальших трьох років, не конкретизуючи розмірів. Середня зарплата в країні, проголошує його програма, уже в 2005-2006 роках збільшиться у 2,5 рази, перевищивши 1200 гривень.

Згідно з програмою, зарплати у працівників культури, медицини та освіти будуть такими ж, як і в робітників промисловості. Кінах обіцяє підвищити допомогу з догляду за дитиною до рівня прожиткового мінімуму.

Президент Кінах має намір повністю подолати вимушене безробіття, зокрема, серед молоді, створюючи в країні додатково по 500 тисяч робочих місць щорічно. У тому числі — 200-300 тисяч із зарплатою у 1,5 рази вищою за середній рівень заробітку по галузі.

Він проголошує намір досягти цього за рахунок стимулювання високотехнологічних галузей, а також агропромислового, гірничо-металургійного комплексів, транспорту та туризму. Його програма не конкретизує методи стимулювання, окрім мети спрямовувати на інвестиції бюджетні кошти в розмірі до 5%.

Кінах зобов'язується підтримувати розвиток малого та середнього підприємництва, але не деталізує, як саме він збирається це робити.

Кінах обіцяє, що за шість років після обрання його президентом ріст економіки подвоїться.

експертиза

Олександр ОЛІЙНИК,
директор Інституту реформ: «Щоб виконати обіцяне, потрібен не один річний бюджет»

Логіка програми Анатолія Кінаха зводиться до того, що всі ресурси треба сконцентру-

Олександр МОРОЗ: Боротьба з корупцією, війна

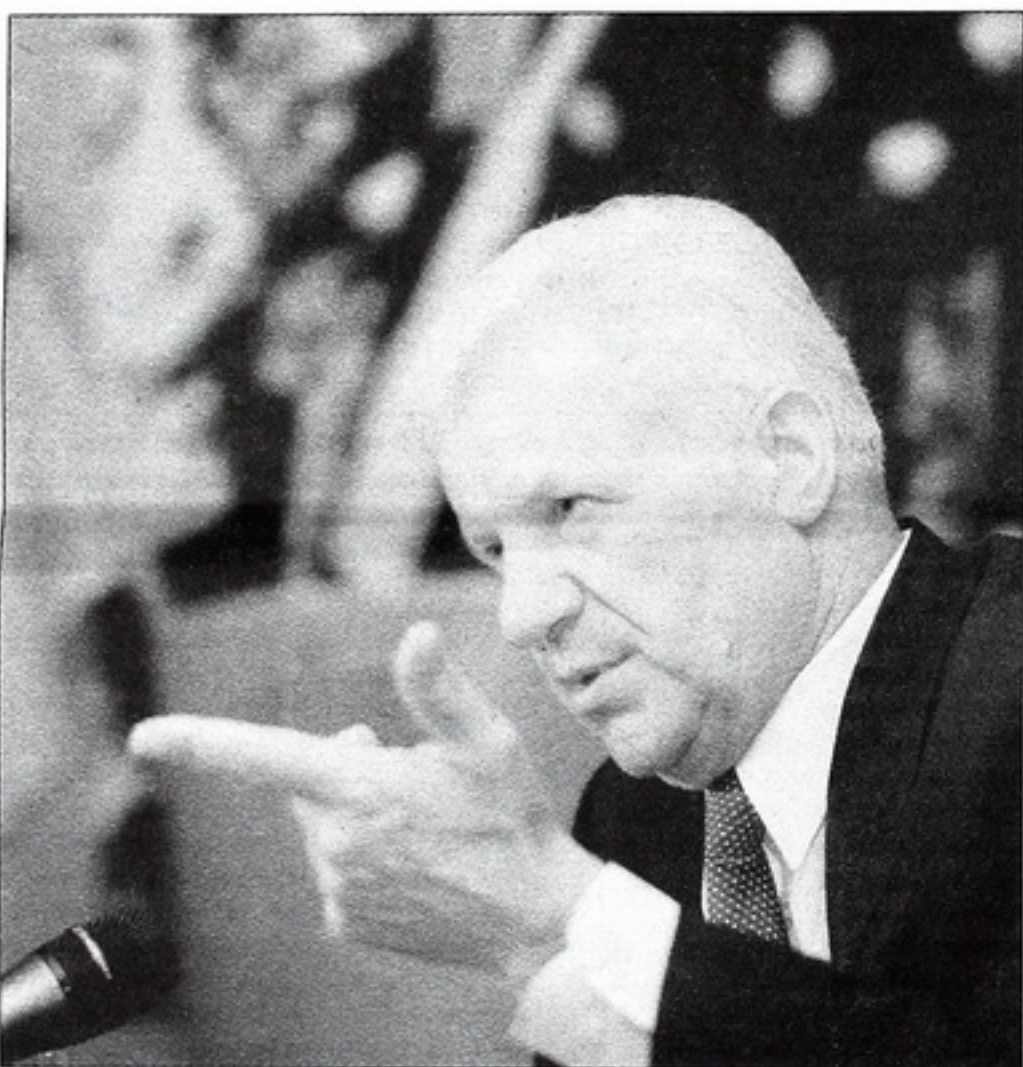

Фото Василя Артюшенка

що обіцяє
зробити

Мороз обіцяє підвищення протягом року мінімальних зарплат і пенсій мінімум до 400 гривень. Він декларує зобов'язання за 5 років повернути знецінені вклади. Його програма пропонує виділяти всім молодим сім'ям державні кредити для будівництва житла.

Ресурси для підвищення рівня життя Мороз має намір шукати шляхом запровадження державної монополії в енергетиці, алкогольній та тютюновій промисловості. Він також хоче встановити державний контроль над цінами. «Всі прибутки підуть не в приватні кишені, а до держбюджету», — вважає кандидат.

Мороз покладає великі надії на боротьбу з корупцією та залежністю влади від найкрупніших бізнесменів, якій він обіцяє по-

класти край. «Головна умова для розвитку малого та середнього бізнесу — руйнування нинішньої політичної системи влади монопольних кланів, що придушують вільне підприємництво».

«Ефективна робота антимонопольного комітету за підтримки незалежного від кланів Президента реально здатна за 1,5-2 роки зруйнувати монополії в ключових секторах економіки: на ринках металу, енергії, фінансів. Другим серйозним кроком має стати зняття тінювих поборів з дрібного бізнесу, передусім — з базарного пролетаріату», — заявляє лідер соціалістів.

«Має бути відновлено ефективну діяльність державної комісії по цінах та антимонопольного комітету. Неприпустимою є ситуація, коли антимонопольний комітет за останні роки виявив завищення тарифів на житлово-комунальні послуги на

суму понад 2 мільярди гривень, а ніхто не поніс відповідальності».

Мороз обіцяє залучити зовнішні інвестиції із Західної Європи, капітал якої після розширення ЄС попрямував на ринки Центральної та Східної Європи. «В Україні, з її виробничим потенціалом та технічною освіченістю населення, ці умови ще вигідніші. Тільки державна політика загальної корупції під патронатом вищої влади заважає зовнішнім інвестиціям», — говорить він.

Знецінені вклади у розмірі 120 мільярдів гривень Мороз збирається повернути так: джерелом мають стати гроші Національного банку (близько 1,5 мільярдів гривень на рік), частина доходів від приватизації (близько 1,5 мільярда гривень на рік) і відрахування комерційних банків, створених на основі державних активів. Частин-

Олександр ОМЕЛЬЧЕНКО: Сімейні підприємства,

Фото Василя Артюшенка

що обіцяє
зробити

Омельченко обіцяє забезпечити в 2005 році зростання заробітної плати до рівня не менше 1000 гривень, а пенсії — до рівня не менше 500 гривень.

Він зобов'язується гарантувати кожному українцю безоплатну освіту, зокрема вищу, та працевлаштування після її здобуття. Також програма проголошує сучасний рівень охорони здоров'я, а малозабезпеченим та людям похилого віку — безкоштовну медичну допомогу та ліки.

Омельченко ставить за мету прийняти новий Соціальний кодекс, який встановить гарантії підтримки з боку держави ветеранам Великої Вітчизняної війни,

ветеранам війни в Афганістані та в місцях інших воєнних конфліктів, ветеранам Збройних Сил і праці, інвалідам та усім постраждалим від наслідків Чорнобильської катастрофи. Його програма не конкретизує ці гарантії. «Прообразом системи, яку зафіксує Соціальний кодекс України, стане поєднання пільг і виплат з державного бюджету та соціальні програми, які апробовані та успішно діють у місті Києві», — заявив він.

Досягти економічного зростання Омельченко збирається шляхом державної підтримки грошима, податковими та митними пільгами для науки, наукомісткого виробництва. До плану входить передача більшої частини повноважень місцевим органам влади. Місцеві бюджети мають складати

половину загального бюджету України.

Омельченко покладає надії на створення, як він її називає, народної економіки на базі сімейних підприємств, малого та середнього підприємництва.

«Сімейні підприємства в деяких країнах Євросоюзу і СНД (Узбекистан) вже зайняли важливу нішу в економіці. Для нас вони могли б виступити альтернативою спрощеній системі оподаткування. Остання, слід бути відвертим, давно вже перетворилась на своєрідну внутрішню офшорну зону. Ухилення від податків за спрощеною системою набули загрозливих масштабів. Тому переконаний, що лише сімейний бізнес має моральне й економічне право на пільгове оподаткування, і за ним можливе збереження спро-

галузей, зростання зарплат і пенсій

вати в бюджеті і правильно їх заінвестувати. Це класична модель соціалістичного плану розвитку держави. Але програма складається з тез, які суперечать одна одній. Подвоїти ВВП у найближчі шість років, у принципі, реально. Але якщо на перших сторінках програми сказано, що ВВП зростає удвічі протягом 6 років, тобто на 16 відсотків щорічно, то потім – то на 12 відсотків, то на 25 відсотків за рік.

Випереджуюче зростання реальної заробітної плати порівняно з ростом цін не є «принциповою корекцією політики доходів». Зараз зарплата і так зростає у п'ять разів швидше, ніж рівень інфляції.

Збільшити у 2,5 рази за два роки розмір середньомісячної зарплати реально. Але щоб при цьому підняти зарплату лікарям, вчителям і працівникам культури до рівня вироб-

ничої сфери (тобто, майже на третину), потрібні десятки мільярдів гривень – бюджетні видатки на освіту, культуру і медицину слід підвищити у три рази. Це коштує понад половину бюджету України.

При цьому удвічі мають збільшитися пенсії, на що піде ще один бюджет Пенсійного фонду. Якщо ж ми при цьому піднімо пенсію до прожиткового мінімуму для непрацюючих – 282 гривень, – доведеться шукати ще 32 мільярди гривень. Де знайти три річні бюджети Пенсійного фонду, щоб виконати обіцянки тільки перед пенсіонерами?

Якщо Кінах удвічі збільшить мінімальну заробітну плату (тобто замість 20 мільярдів витрачаємо 40), то виходить, що невдовзі ще половину бюджету треба віддати тільки на оплату праці бюджетників. Це нереально.

Наприкінці програми Анатолій Кінах визнає, що від запропонованих ним у «Економіці довіри» заходів бюджет зростає на 12-13 мільярдів, Пенсійний фонд – на 7 мільярдів, а ВВП – на чверть. А коштів потрібно у десятки разів більше.

що зробив

Запровадив спрощене оподаткування малих підприємств, але не боровся з докорінними причинами розшарування доходів населення

Саме при прем'єрові Кінаху уряд почав виконувати затверджену Леонідом Кучмою комплексну програму боротьби з бідністю. «Мій уряд затверджував поетапну програму

боротьби з бідністю, і це був один із головних напрямів моєї діяльності як прем'єр-міністра», – каже він.

Водночас протягом 2001-2002 років замість скорочення рівня бідності відбулося його зростання. «Кількість бідних виросла з 26,7 відсотка до 27,2 відсотка», – каже Сергій Панцир із громадської організації «Лабораторія законодавчих ініціатив». Середній рівень життя зростає, але частка бідних не зменшувалася.

«Півтора роки прем'єрства Кінаха нічим особливим для суспільства не відзначені. Анатолій Кирилович не надто прагнув щось змінювати в «грі», аби не бути звинуваченим у протидії «курсу», – вважає Світлана Конончук, керівник політичних програм Українського незалежного центру політичних досліджень. Невисокі досягнення Кіна-

ха у боротьбі з бідністю можна виправдати тим, що він працював у несприятливих зовнішньоекономічних умовах, коли ціни на метал, хімію і зерно на світових ринках були низькими.

До того ж йому вдалося спростити систему оподаткування для малого і середнього бізнесу, завдяки чому за 4 роки створено 470 тисяч нових робочих місць, а також забезпечити 18-відсоткове зростання реальних доходів населення за умов, коли ВВП зростає всього на 5 відсотків.

Він почав вирішувати питання із поверненням експортерам податку на додану вартість і розробив проект закону про впровадження 13 відсотків податку на доходи громадян. Але так і не встиг вирішити багатьох ключових проблем. «Не вистачило часу», – каже Кінах.

Михайлина СКОРИК

олігархам, державне регулювання економіки

ну вкладів планується повернути за рахунок взаємозалику боргів держави по вкладах в Ощадбанк і прострочених боргів населення по житлово-комунальних послугах.

Мороз обіцяє запровадити медичне страхування, яке призведе до створення ефективною та доступною системою охорони здоров'я.

експертиза

Ігор БУРАКІВСЬКИЙ, директор Інституту економічних досліджень та політичних консультацій: «Способи повернення вкладів є сумнівними. Ідеї поліпшити умови для бізнесу правильні»

Державний контроль ціноутворення – один з інструментів державної політики. Але користуватися ним потрібно дуже обережно. Пригадаємо, як після неврожаю зернових рік тому уряд встановив граничний рівень прибутковості для виробників макаронних виробів. Наслідок – деякі підприємства взагалі перестали випускати цю продукцію або припинили роботу.

На жаль, незрозуміло, яким чином Мороз збирається запроваджувати державну монополію в енергетичній, лікєро-горілчаній, тютюновій галузях.

Пропозицію кандидата щодо повернення заощаджень радянських вкладників можна розглядати як варіант ви-

рішення проблеми. Реально на це залучати доходи від приватизації, але треба пам'ятати, що вони є нестабільними. Як використовувати доходи комерційних банків – вже питання. Що скажуть із цього приводу акціонери? Виникне юридична колізія. Яким чином використовувати прибуток Нацбанку? У вигляді кредитів уряду? Неясно. Джерелом погашення має стати держбюджет. І має бути ухвалені політичне рішення. Наприклад, наступний рік стає роком погашення боргів вкладникам. Далі, скажімо, – рік реформування армії. Але знову ж таки, спочатку потрібно визначитися з пріоритетами.

Безперечно, важливо підтримувати малий та середній бізнес. Правильний крок, відзначений Морозом, – звільнити підприємців від додаткового податку у вигляді платні за різні послуги держструктур. Тут потрібен

порядок. Але от як заважають підприємцям монополії на ринку тієї самої енергії та металу, де дрібного та середнього бізнесу і не може бути?

Натомість намір зробити українську економіку більш доступною для західних інвесторів заслуговує на схвалення.

що зробив

Пропонував виплатити вклади, заборонити судитися з боржниками за житлово-комунальні послуги

Олександр Мороз з 1989 року працює депутатом парламенту. У 1994-1998 роках був спікером Верховної Ради. Перебуваючи в опозиції, не входив до складу уряду.

Мороз був автором і співавтором цілої низки законопроектів, які стосува-

лись соціальної політики. Більша частина з них передбачала збільшення виплат населенню за рахунок коштів бюджету і друкування грошей Національним банком України.

Зокрема, в 2002 році Мороз був співавтором законопроекту, який передбачав спосіб погашення знецінених вкладів, подібний до того, який він пропонує зараз. Його не підтримав парламент, оскільки це відбирало гроші у комерційних банків, порушуючи право приватної власності.

Також Мороз був співавтором поправки до закону про реструктуризацію заборгованості громадян по оплаті житлово-комунальних послуг. Пропонувалося підприємства, що надають послуги, позбавити права притягати боржників до суду. У парламенті питання було зняте з розгляду.

Євген РИБКА

стеля цін на важливі товари, підтримка науки

щеної системи», – каже Омельченко.

Він пропонує запровадити погодинну оплату праці.

Також Омельченко має намір встановити стелю цін на соціально значущі товари.

експертиза

Олександра БЕТЛІЙ, науковий співробітник Інституту економічних досліджень та політичних консультацій: «Пільги треба не надавати, а реформувати, а в ціноутворення краще не втручатися»

Відповідно до одного з гасел програми планується спрямувати до місцевих бюджетів не менше 50 відсотків бюджетних надходжень. Це не обов'язково означає покращення життя населення. Ці гроші не повинні спрямовуватися на підвищення пільг та субсидій. Натомість треба реформувати систему пільг, про що зокрема йдеться в запропонованому Соціальному кодексі. Але Кодекс повинен забезпечувати соціальний характер пільг. Вони мають надаватися лише тим, хто потерпає,

і це призведе до скорочення численних та дорогих професійних пільг. Запропонована відміна спрощеної системи оподат-

кування повинна відбуватися не до, а лише після реформування системи оподаткування. Викладена в програмі ідея сімейних підприємств матиме сенс лише після скорочення процедур реєстрації, ліцензування, сертифікації. Інакше відміна спрощеного оподаткування призведе до збільшення безробіття, а, отже, й бідності.

Зокрема, не треба втручатися в ринкові механізми ціноутворення, а натомість потрібно забезпечити створення гарного бізнес-середовища.

Отже, хоча деякі із запропонованих змін є доцільними для подолання бідності, решта можуть мати негативні наслідки щодо цього. Все залежатиме від реальних шляхів виконання тієї чи іншої обіцянки.

що зробив

Впроваджує програми допомоги бідним в Києві, але вони могли бути ефективнішими

На відміну від інших популярних кандидатів, Омельченко не був в уряді та не працював депутатом Верховної Ради. З 1996 року він – мер Києва. Київською міською державною адміністрацією, яку очолює Омельченко, було ініційовано кілька місцевих програм, що мали на меті розв'язання проблеми бідності. Діють програми з працевлаштування інвалідів, матеріальної допомоги на продукти харчування, медичне обслуговування, сплату комунальних послуг та інші.

В Києві найнижчий після Миколаївської області

показник бідності в країні. В 2003 році Інститут демографії та соціальних досліджень Академії наук оцінював кількість бідних в столиці на рівні 15%. В Києві найнижчий в Україні показник безробіття і найвища середня зарплата – 1009 гривень.

Втім, експерти вказують, що столиця кожної країни перебуває в привілейованому стані через концентрацію інвестицій та податків, що сплачують головні офіси великих підприємств. Колишній заступник Омельченка, його попередник Іван Салій стверджує, що рішення київського голови інколи не є оптимальними і не дозволяють максимально ефективно витрачати великий міський бюджет.

Сергій ГУЗЬ

Петро СИМОНЕНКО: Контроль за цінами, націоналізація

Фото Василя Артюшенка

що обіцяє
зробити

У разі обрання президентом, Петро Симоненко обіцяє повністю ліквідувати бідність. Він декларує готовність підвищити середню пенсію відразу в 4,3 рази — до 792 гривень. Стільки ж, проголошує Симоненко, становитиме і мінімальна заробітна платня. Згідно з його програмою, рівень середньомісячної зарплати в країні підвищиться до 1,5 тисяч гривень.

Лідер КПУ зобов'язується протягом п'яти років повернути знецінені вклади, негайно ліквідувати заборгованість по зарплаті на підприємствах всіх форм власності і радикально знизити тарифи на житлово-комунальні послуги.

Для учнів шкіл та ПТУ має бути безкоштовне хар-

чування. Тим, хто працює, Симоненко зобов'язується забезпечити доступність відпочинку.

Програма говорить, що за президента Симоненка середня українська родина витратитиме на харчування не більше третини свого бюджету. «Вся моя програма направлена на досягнення головної мети: створення для народу України гідного рівня життя, забезпечення умов для всебічного розвитку особистості, широкий доступ до вершин науки, культури, мистецтва, літератури, занять фізкультурою та спортом», — заявляє кандидат.

За його планом, обсяги виробництва та доходів населення мають повернутися до рівня 1990 року.

Для досягнення обіцяного Симоненко хоче втілити план дій, що відповідає комуністичній ідеології. Він об-

іцяє відновити державну монополію на зовнішню торгівлю, виробництво та продаж алкоголю, тютюнових виробів та ліків. Стратегічні підприємства мають бути націоналізовані. Президент Симоненко планує провести ревізію приватизованих підприємств, щоб проконтролювати виконання узятих новими власниками зобов'язань. Програма пропонує заборонити подальший продаж природних монополій, а також підприємств стратегічного значення.

Симоненко збирається відновити військово-промисловий комплекс і надати державну підтримку виробництву тракторів, автомобілів, комбайнів, тепловозів та літаків. Купівлю-продаж землі кандидат хоче заборонити.

Він має намір встановити фіксовані ціни на основні продукти харчування, това-

Віктор ЮШЕНКО: чесна влада, чесний бізнес,

Фото Василя Артюшенка

що обіцяє
зробити

Ющенко обіцяє кардинально підвищити рівень зарплат та пенсій, а також збільшити розміри соціальної допомоги з бюджету. Згідно з його програмою, мінімальна пенсія перевищить прожитковий мінімум. Документ передбачає 10-разове підвищення допомоги при народженні дитини. Борги по зарплаті обіцяно повернути протягом одного року. Ветеранам війни та праці програма гарантує пріоритетне оздоровлення, дітям з малозабезпечених сімей — пріоритетне право на здобуття вищої освіти. Молодим родинам обіцяно можливість одержувати кредити на придбання житла.

Добитися таких цілей Ющенко хоче за рахунок по-

жвавлення економічного зростання та створення справедливої економіки. Для цього він обіцяє боротися з корупцією. «Влада буде відокремлена від бізнесу», — сказав Ющенко. Він декларує готовність звільнити чиновників та суддів з підмоченою репутацією, скоротити загальну чисельність держслужбовців, а тим, що залишились, — підвищити зарплату. «Дешевий чиновник дуже дорого обходиться народу», — сказано в програмі.

Водночас програма Ющенка пропонує скоротити державне втручання в економіку. Він зобов'язався ліквідувати податкову міліцію і спростити процедури сплати податків. Самі податки Ющенко обіцяє знизити. Зокрема, оподаткування заробітної платні — до 20 відсотків до кінця п'ятирічного президентського терміну.

Крім того, програма ставить за мету забезпечити доступ до кредитів малому та середньому бізнесу.

За планом Ющенка, поліпшення умов ведення бізнесу збільшить інвестиції. «Економіка — це річ, де працюють не теоретики, а аксіоми», — зазначає він. Інвестиції збільшать кількість робочих місць, що благотворно позначиться на рівні зайнятості та доходів людей. Програма декларує мету — за 5 років президентства створити 5 мільйонів робочих місць.

Програма розрахована на те, що зниження податків призведе до виходу економіки з тіні, і бюджет не зменшиться, а збільшиться. У той же час Ющенко обіцяє змусити платити податки олігархів. Крім того, він зобов'язується змусити їх доплатити за приватизовані за за-

Віктор ЯНУКОВИЧ: Висока зарплата,

Фото Василя Артюшенка

що обіцяє
зробити

Як кандидат у президенти Віктор Янукович обіцяє продовжувати нинішню соціальну політику. «Я абсолютно впевнений, що за два-три роки можна підняти рівень заробітної плати не на відсотки, а в рази. Мінімум у 2-3 рази, і це стабільний та сильний рівень», — стверджує голова уряду. Він також декларує готовність підвищити мінімальну зарплату і пенсії до прожиткового мінімуму, встановити справедливі трудові пенсії і повернути українцям знецінені заощадження.

Згідно з програмою, Янукович гарантує державну допомогу молодим сім'ям в придбання житла. Ветеранам Великої Вітчизняної війни, ветеранам праці, афганцям і чорнобильцям він забезпечить «гідне життя» та заслужені «кров'ю і героїчною працею» пільги та привілеї,

а сиротам — «усе необхідне для життя».

Програма передбачає, що втрачені заощадження повертатимуться за рахунок продажу державних підприємств. Допомога малозабезпеченим родинам буде адресною. Розвитку економіки мусить сприяти втілення обіцянок не руйнувати приватний бізнес, спрощення процедури його започаткування та зниження податку на додану вартість з 20 до 12 відсотків.

Янукович декларує, що не миритиметься з ситуацією, коли найбільшні верстви сумлінно сплачують податки, а великі фірми випрошують собі податкові канікули. «Він збирається перекласти головний податковий тягар на плечі багатих установ — банків, комерційних фірм, корпорацій», — кажуть розробники «10-ти «за» Януко-

вича». Проте в його передвиборчій програмі є пункт тільки про зниження ПДВ як для багатих, так і для бідних.

експертиза

Віктор ЛИСИЦЬКИЙ, економіст:
«Є ризик невиконання таких обіцянок»

Боротися з бідністю шляхом збільшення бюджетних витрат ризиковано навіть у нинішніх умовах економічного зростання. 8 мільярдів гривень, які надійшли від приватизації і будуть витрачені в цьому році, зокрема, на соціальні виплати, створюють ризик прискорення інфляції.

Спробою втрутитися у ринкові відносини є обіцянка підвищити мінімальну зар-

стратегічних підприємств, зарплата 1,5 тисяч і гривень

ри першої необхідності та ліки. Крім того, програма пропонує запровадити державне регулювання цін на газ, електрику, зв'язок, громадський та залізничний транспорт, мастильні матеріали, а також тарифів на житлово-комунальні послуги.

Наповнення бюджету Симоненко розраховує домогтися заміною податку на додану вартість податком з обороту і встановленням суворого контролю за сплатою податків.

Всім випускникам навчальних установ Симоненко зобов'язується гарантувати працевлаштування.

експертиза

Наталія МАРТИНЕНКО, аналітик Міжнародного центру перспективних досліджень:

«Націоналізація налякає не лише великий, а й малий бізнес»

«Радянська модель економіки, яку частково пропонує відновити Симоненко, довела свою неефективність. СРСР програв конкуренцію Заходу, зокрема, в змаганні за рівень життя.

Фіксація цін на товари на рівні нижче ринкових може призвести до виникнення їхнього дефіциту. Націоналізація сильно загальмує економічний розвиток. Це негативно вплине не лише на великий, а й на середній та малий бізнес, який буде менш схильний до підприємницької активності».

що зробив

Лобював фіксацію цін і зростання державних витрат, на що часто бракувало грошей в бюджеті

Симоненко не входив до жодного уряду України, перебуваючи в опозиції. Він займався парламентською роботою, де КПУ в усіх скликаннях мала одну з найбільших фракцій. Пов'язані з бідністю законодавчі ініціативи Симоненка та очолюваної ним фракції загалом відповідали ідеології програми партії. Вони пропонували підвищувати рівень доходів за рахунок збільшення витрат бюджету та державного регулювання. Експерти критикували такі ініціативи за невідповідність грошовим ре-

сурсам. Створювана в країні ринкова економіка передбачає, що через бюджет виплачується порівняно менша частина доходів. У державній казні не було грошей для реалізації ініціатив лідера КПУ. Тому вони часто не мали підтримки Ради.

Як депутат діючої Верховної Ради Симоненко виступив розробником трьох законопроектів, які не дістали підтримки парламенту. Проект закону «Про внесення змін до Закону України «Про державний бюджет на 2004 рік» передбачав виділення додаткових 500 мільйонів гривень на компенсацію втрачених вкладів. Другий проект закону пропонував запровадити до 2015 року заборону на продаж, здачу в оренду або передачу у власність

державних газо-, нафто-, аміакогонів.

Третій проект закону передбачав внесення змін до Закону «Про ціни та ціноутворення». Ці поправки мали заморозити ціни на хліб, крупи, цукор, масло та ряд інших продуктів, допоки мінімальна зарплата в країні не перевищить рівень прожиткового мінімуму. На думку експертів, остання ініціатива була б реалістичною лише за умови субсидування виробників, а на це в бюджеті не передбачено коштів. Інакше, згідно з висновком громадської організації «Лабораторія законодавчих ініціатив», фіксація цін призвела б до банкрутства багатьох підприємств, що виробляють ці продукти.

Данило КЛЯХІН

зможна країна

ниженими цінами держпідприємства. Місцевому самоврядуванню обіцяно збільшити бюджетні ресурси.

експертиза

Гліб ВИШЛИНСЬКИЙ, економіст компанії GFK-USM: «Логіка правильна, але добре було б побачити конкретний план дій»

Логіка боротьби з бідністю, що викладена в програмі, досить послідовна. Йдеться про створення максимально хороших умов для бізнесу та закритті дір, крізь які вимиваються гроші з бюджету. Зростання економіки забезпечить наповнення бюд-

жету, що дозволить збільшити допомогу бідним.

Схожа програма реалізовувалася Ющенком на посту прем'єр-міністра, і вона спрацювала добре. Вірно, що спеціальну увагу програма надає селу, де бідність вища.

Проблемою є те, що механізми досягнення поставлених цілей неясні. Що саме, наприклад, означає «відродити зруйновану систему охорони здоров'я в кожному місті й селі»? Ющенку варто було б створити і озвучити другий документ — докладний план дій, який би обговорювався.

Крім того, сумнівним є пункт про доплату за приватизовані підприємства. Власність вже розподілена, і

будь-яка спроба змінити ситуацію спричинить скандали і потрясіння, не потрібні економіці, що зростає.

що зробив

Дав поштовх економічному зростанню, виплатив борги по пенсіях та зарплатах, не зміг стримати інфляцію

Ющенко вважає своєю заслугою економічне зростання, що стало стійким під час його прем'єрствування в 1999-2001 роках. Експерти погоджуються, що його уряд домогся серйозних успіхів у ліквідації бартеру, виведенні на світло тінювих потоків в енергетиці, збалансуванні бюджету та пожевненні сільського госпо-

дарства. Це сприятливо позначилося на економіці. В той самий час причиною зростання також стала сильна девальвація гривні в 1998 році, за яку Ющенко, що очолював у той час Національний банк, несе відповідальність.

Заступник директора Інституту демографії та соціальних досліджень Академії наук України Елла Лібанова каже, що вона була вражена різким скороченням боргів по пенсіях та зарплатній платні, якого домогся Кабінет міністрів Ющенка. Загальна сума повернених людям боргів становила 3 мільярди гривень.

Давній критик Ющенка Віктор Суслов, що був тоді депутатом парламенту, відзначив, що великою невдачею уряду Ющенка стала висока інфляція. За підсумками 2000 року, вона становила 25,8 відсотка проти 19,2 відсотка

попереднього року. Проте економісти вважають, що зростання цін, яке обмежило зростання реальних доходів, не було промахом Ющенка. Воно стало наслідком лібералізації ринку зерна та нафтопродуктів, де ціни утримувалися шкідливими для економіки адміністративними методами перед президентськими виборами 1999 року.

Після приходу в Раду на чолі фракції «Наша Україна» в 2002 році Ющенко вимагав рішучого підвищення зарплат та пенсій. Уряд Віктора Януковича закидав йому популізм. В той же час доходи бюджету в 2004 році набагато перевищили запланований урядом рівень. Це дало Ющенку підстави сказати, що уряд дійсно приховував бюджетні доходи, в чому «Наша Україна» звинувачувала Кабмін з 2003 року.

Егор СОБОЛЕВ

повернення здошдажень та дешево житло

плату до прожиткового мінімуму. У деяких постсоціалістичних державах, дійсно, робітникам законодавчо це гарантували, але роботодавці обходили цю норму. Реально люди працювали по 3 дні та все одно отримували менше грошей.

Обіцяти пільги і привілеї всім ветеранам, чорнобильцям і афганцям економічно витратно. У Росії це вже зрозуміли, і Путін намагається перевести всю соціальну допомогу на адресні грошові виплати.

Підвищити пенсії до прожиткового мінімуму конче необхідно, але для цього потрібно удвічі збільшити бюджет Пенсійного фонду, тобто знайти ще 31,47 мільярда гривень. Залишається питання: де? Обіцянка пускати кошти з приватизації на компенсацію знижених заощаджень громадян та належне пенсійне забезпечення — колосальна помилка. Пенсії тре-

ба забезпечувати поточними витратами, а кошти від приватизації інвестувати в перспективні галузі економіки з тим, щоб вони працювали на державу і давали прибутки.

що зробив

Збільшив зарплати та пенсії, знизив прибутковий податок, але не змінив олігархічного устрою економіки

Керівник центрального виборчого штабу кандидата Сергій Тигіпко каже, що Янукович виконає всі пункти передвиборчої програми про боротьбу з бідністю, бо це підтверджує його діяльність на чолі Кабінету Міністрів. «Янукович найефективніше боровся з бідністю», —

вважає Тигіпко. Він вказує, що за перше півріччя 2004 року економіка зростала на 12,7 відсотка, перевищується бюджет, а реальні доходи населення підвищилися на 15 відсотків. За час діяльності Януковича уряд знизив прибутковий податок з громадян, підвищив пенсії, підвищив із 165 до 237 гривень мінімальну зарплатну плату.

«Відповідь одна: треба підтримувати економічне зростання і весь ефект від зростання направляти на боротьбу з бідністю», — додає Тигіпко.

Проте за час прем'єрства Віктора Януковича статистика не зафіксувала вагомих змін у долі бідного населення. Навіть знижений до 13 відсотків податок з громадян грає на збільшення розриву між багатими і бідними, оскільки з 50 000 ти-

сяч гривень зарплати легше віддати 13 відсотків, ніж із 500. Хоча в програмі Янукович обіцяє перекласти податковий тягар на багатих, за його урядування чимало великих бізнесменів продовжують мати податкові пільги.

Уряд Януковича не наважився на непопулярне, але доцільне запровадження адресної соціальної допомоги, не створив державний реєстр пільгових категорій населення, які потребують соціального захисту, не впровадив систему медичного страхування, хоча планував. «Радикальних реформ у соціальній сфері не робиться», — констатує Максим Лациба, керівник програм соціально-економічного розвитку Українського незалежного центру політичних досліджень. «Система адресної допомоги не пішла, не повністю вирішене питання з пенс-

ійною реформою, зроблена лише підготовча робота — десь вдала, а десь невдала», — каже Інна Підлуська, президент фонду «Європа XXI».

Щоб наповнити бюджет коштами для соціальних виплат, Віктор Янукович продовжував практику непрозорої приватизації, від якої вигравали олігархи. «Продавати стратегічно важливі об'єкти, такі як «Криворіжсталь», для поповнення бюджету принципово неправильно. Коли кошти проїдають, постає питання, яким чином здійснювати соціальні виплати у майбутньому, коли надходжень від приватизації не буде», — вважає Підлуська. Окрім того, за її словами, підозрілим виглядає дострокове підвищення пенсій і зарплат перед самими виборами — з 1 вересня.

Михайлина СКОРИК

Перевірте, чи ви є

Помилки у списках виборців можуть перешкодити вам голосувати

НА МИНУЛИХ президентських виборах жителя Миколаєва Лариса Костенко хотіла, але не змогла проголосувати. Прийшовши на дільницю ввечері, вона не знайшла себе у списку виборців. Хоча переїхала в цей район міста і прописалася ще три місяці тому. Пішла на свою колишню дільницю – і там нічого. Бігти в суд було вже пізно.

Тепер Лариса вирішила заздальгідь відвідати дільничну комісію ще до дня голосування, щоб виправити можливі помилки у списках.

Представник громадської організації «Комітет виборців України» Олександр ЧЕРНЕНКО каже, що аналіз попередніх виборів показує: помил-

ки у списках можуть торкнутися кожного десятого виборця. У день голосування виборець, якого немає в списку, має право одержати бюлетень тільки за рішенням суду. У реальності це означає, що більшість таких людей не зможуть проголосувати. А за традицією їхні голоси – улюблене поле для махінацій.

Щоб проголосувати без біганини по виборчих дільницях і судах, необхідно виконати просту процедуру. Піти на виборчу дільницю і перевірити до останньої літери правильність усіх своїх даних, внесених у список: прізвище, ім'я, по батькові, рік народження, адресу. Якщо дані перекручені чи зовсім відсутні – у письмовій формі вимагати внесення необхідних змін. Це можна зробити з 29 вересня по 30 жовтня.

Варто перевірити наявність у списку не лише себе, а й всіх повнолітніх членів родини. Як

правило, проблеми зі списками б'ють по наймолодших виборцях, яким нещодавно виповнилося 18 років.

Координатор коаліції громадських організацій «Свобода вибору» Владислав КАСЬКІВ каже, що якість списків виборців – надзвичайно актуальна тема для майбутніх виборів. Відповідно до нового закону, кількість виборців на дільниці не повинна перевищувати трьох тисяч. Деякі густо заселені дільниці доведеться перекроїти, і, можливо, не всіх виборців про це попередять заздальгідь.

Експерт громадської організації «Лабораторія законодавчих ініціатив» Денис КОВРИЖЕНКО також відзначає, що ми

вправі вимагати від дільничної комісії своєчасного оснащення дільниці. Згідно закону, за 30 днів до виборів комісія повинна одержати і вивісити в приміщенні виборчої дільниці плакати з короткими біографіями і передвиборними програмами всіх кандидатів.

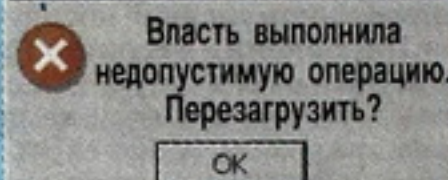
Уважний виборець – прихильник боротьби за правила, може покращити роботу не тільки дільничної комісії, але і вищестоячої – територіальної. Зокрема, звернутися до неї з заявою про факти порушення правил передвиборчої агітації. Співробітники міліції зазвичай активніше реагують на звернення територіальних комісій, ніж на скарги окремих громадян.

Євген РИБКА

ЧИТАЙТЕ
У НАСТУПНОМУ
НОМЕРІ

Чому влада так погано працює?

Як змусити чиновників думати не про хабарі, а про інтереси людей?

Що пропонують кандидати у президенти?

Наскільки чисті вони самі?

Робота на виборах

Участь у президентських перегонках може принести вам гроші, а країні – користь

Сотні тисяч українців працюють на виборчу кампанію. Одні йдуть у виборчі комісії, інші – в агітатори, а треті спостерігають за правомірністю дій перших двох.

Їхня робота потенційно небезпечна. Агітаторів і збирачів підписів можуть чекати конфлікти з активістами інших штабів, міліцією й бандитами. В нинішню кампанію вже сталося кілька десятків гучних інцидентів.

Тоді навіщо люди йдуть на такий ризик? По-перше, щоб заробити.

Артем Недоленко, студент із Києва, говорить, що пішов агітувати за Олександра Ржавського з двох причин: цей кандидат у президенти йому симпатичний і добре платить.

За словами менеджера проекту «Суспільний моніторинг фінансування виборів Президента» Ольги МАШТАЛЕР, виплати активістам залежать як від популярності кандидата, так і від обсягу його виборчого фонду. За її словами, зараз за агітацію на користь одного з кандидатів, що має високі шан-

си стати Президентом, у Києві платять по 15 гривень за годину з розрахунку чотиригодинного робочого дня. А за підтримку його менш забезпеченого конкурента – вдвічі менше.

Оцінюється і складність роботи. Машталер говорить, що у Львові підпис за одного з кандидатів з невисоким у Галичині рейтингом приносив збирачам 20 гривень. Тоді як їхнім колегам на сході платили по 1-2 гривні.

Але для багатьох людей заробити гроші – не головне. Ними керує бажання допомогти своїй країні провести вибори чесно. А також надія, що це допоможе перемогти їхньому кандидату.

Пенсіонерка з Києва Вікторія Оніщук – давня прихильниця Олександра Мороза. Вона роздає агітаційні матеріали. З гордістю заявляє, що допомагала і буде допомагати своєму претенденту безкоштовно. Головне – щоб виграв.

«Спостерігач – це стабілізатор і обмежувач, – говорить Олексій ПРОКОФ'ЄВ,

Активний виборець може знайти собі заняття не лише в день голосування. Зараз – час агітаторів

голова організації Партії Зелених у Мелітополі, який має великий досвід участі у виборчих кампаніях. – Це велика сила, якщо він досконало знає закон. За великим рахунком, спостерігачі стежать за ходом голосування не для того, щоб його зірвати, а щоб боротьба проходила чесно».

Не менш важлива і робота у виборчих комісіях, від яких залежить чесність підрахунку голосів. Галина ПЕРЕДЕРЯ зі Світловодська Кіровоградської області

була членом дільничної комісії тричі: «Вкрай важливо, щоб працювати в комісіях прийшли чесні люди. Відповідальний момент – підрахунок голосів. Важливо, щоб кожний бюлетень був правильно зарахований».

Як стати агітатором, спостерігачем або членом дільничної комісії?

Необхідно звернутися в штаб кандидата в президенти. Зазвичай для прийому зовсім не обов'язково бути членом партії, очолюваної кандидатом. Перевага надається громадянам з хорошою освітою, досвідом участі в інших передвиборчих кампаніях і тим, хто згоден працювати безкоштовно.

Євген РИБКА

ТУТ ВАМ ДОПОМОЖУТЬ

Виборцям можуть допомогти не тільки виборчі комісії, але й недержавні, громадські організації. Той самий Комітет виборців України (КВУ), що входить до складу коаліції партнерських організацій «Новий вибір – 2004». З питань порушення процесу виборчої кампанії можна телефонувати: 8 (044) 490-61-34.

За консультацією з виборчого права й знову ж таки з порушень виборчої кампанії – за безкоштовним телефоном: 8 (800) 501-46-70.

Ще одна коаліція громадських організацій – «Свобода вибору» – чекає ваших дзвінків на телефони: (044) 461-90-22, 8 (050) 351-19-45.

**ТВІЙ
ВИБІР**

Редактор:
Єгор Соболев
Відповідальний секретар:
Людмила Гуменюк

Засновник:
Громадська організація «Телекритика»
Видавець:
Академія української преси
Свідоцтво про реєстрацію: КВ № 8757

Газета виходить українською та російською мовами двічі на місяць.
Адреса: 01133, Київ, бульвар Лесі Українки, буд. 26, офіс 705/706, газета «Твій вибір»
Тел./факс: (044) 463-58-63
Електронна пошта: gazeta@mediareform.com.ua

Кольороподіл, фотонабір та друк виконані:

ТЗОВ «Видавнична група "Експрес" ТМ "Мандарин" м. Львів

Замовлення № 8255
Наклад: 35000 з

Проект видання здійснено за підтримки Міжнародного Фонду «Відродження» (МФВ) та Посольства США в Україні.

Наглядова Рада:

Сергій Гузь, Віталій Замніус, Валерій Іванов, Влад Каськів, Сергій Квіт, Ігор Корут, Тарас Кузьмов, Наталя Лігачова, Олег Хоменок, Олександр Чекмишев, Олександр Човган.

Погляди авторів не є офіційною позицією Уряду США та МФВ.

При використанні наших публікацій посилання на «Твій вибір» обов'язкове.